

Kindgericht werken met Leespraat

Bij Leespraat wordt het hele kind aangesproken. De natuurlijke doorgaande communicatie biedt elke dag weer voldoende aanknopingspunten om het kind verder te helpen in zijn ontwikkeling. Wat niet betekenisvol is voor een kind, wordt niet echt geleerd, niet onthouden, en niet toegepast op langere termijn. Daarom vormt de dagelijkse interactie met het kind de inhoud van de methode Leespraat, in plaats van kant-en-klaar methodisch materiaal. Leespraat biedt echter tal van handvatten om de ontwikkeling van het lezen, praten en leren gericht en systematisch aan te kunnen pakken. De samenhang van de acht aspecten van de methode wordt uitgedrukt in de 'bloem' van Leespraat. Aan de hand van een lees- en praatblad wordt uitgelegd hoe je op maat zinvolle oefeningen en werkbladen voor een kind kunt maken, waarin verschillende van deze aspecten aan de orde komen.

• tekst en illustraties Hedianne Bosch, foto Christien Creed

Informeel gesprekjes zijn goud waard

Kind-zijn staat in het teken van leren en ontwikkelen. Leren kan de hele dag door plaatsvinden en is niet voorbehouden aan formele leer- of oefenmomenten. Het kan zelfs zo zijn dat het kind tijdens formele onderwijssessies niets nieuws leert en op allerlei terloopse momenten tijdens de dag wel. Tijdens mijn studie las ik over een onderzoek, waaruit bleek dat de onderzochte kinderen veel meer taal leerden tijdens de gesprekjes die zij met hun moeder thuis hadden, dan tijdens een formeel taalverrijkingsprogramma op de kleuterschool. Kinderen leren en onthouden het beste wanneer een onderwerp hen op dat moment prikkelt, het aansluit bij hun voorkennis en belangstelling, en als ze er in natuurlijke setting veelvuldig mee kunnen 'oefenen'. Professionele opvoeders bereiken doorgaans ook meer wanneer zij in hun werk de mogelijkheden benutten van deze kind-nabije interactiestijl. Dit kunnen ze doen door in ieder geval te beginnen met het activeren van de voorkennis van een kind over een onderwerp en door een ingang bij het kind te zoeken, bijvoorbeeld een eigen ervaring, waardoor het bij dit onderwerp betrokken kan raken. En door vervolgens situaties te scheppen waarin het kind op een betekenisvolle manier zelf kan oefenen, zodat de nieuwe kennis of vaardigheden geïntegreerd kunnen worden in zijn of haar leven.

Niet isoleren maar integreren

Dit motiveren en integreren is des te belangrijker voor een kind met een verstandelijke beperking. Centrale beperking bij deze kinderen is het niet goed in staat zijn om verbanden te zien, te generaliseren, iets wat je geleerd hebt in situatie a ook in situatie b toe te passen.

Daarom is het zeer inefficiënt om het kind allerlei aparte techniekjes te leren in geïsoleerde oefensessies. Het kind wordt in onze gespecialiseerde samenleving echter helaas wel vaak benaderd als een serie puzzelstukjes. De ene professional puzzelt aan een paar stukjes, de andere werkt aan andere stukjes. En uiteindelijk hoopt men dat de puzzel af komt en één geheel wordt. Het kindervaart het echter als allemaal afzonderlijke puzzels, die geen verband met elkaar houden en geen betekenis voor haar hebben. Het kind kan het 'totaalplaatje' niet zien, weet niet waar het naartoe 'werkt' en is daarom niet gemotiveerd. Of het denkt dat je een bepaalde vaardigheid alleen in een bepaalde setting hoeft te laten zien. Voorbeelden zijn er te over. Een schrijnend voorbeeld is het schei-

We willen dat het kind gemotiveerd is

den van technisch en begrijpend lezen. Zoveel kinderen hebben door langdurig bezig te moeten zijn met elementaire leeshandelingen de boot van het betekenisvolle 'echte' lezen gemist, of konden daar pas veel later instappen. Een ander voorbeeld is het oefenen met losse klanken tijdens de logopedie, zonder deze te verbinden aan de communicatie-behoefte van het kind door de dag heen.

De bloem van Leespraat

Leespraat-sessies vinden plaats in de vorm van een gesprek. Het kind wordt benaderd als een persoon, iemand die al dingen weet, dingen leuk vindt, iets wil doen of ergens over wil praten. Het wil zich ontwikkelen: dingen zelf kunnen doen, zichzelf kunnen uiten. In een Leespraat-sessie, die overigens ook door

de dag heen gegeven kan worden door de directe opvoeder, komen altijd meerdere aspecten aan bod. De acht gebieden, die bij Leespraat aan de orde komen, worden in de afbeelding gepresenteerd als de acht blaadjes van de bloem van Leespraat. Sommigen zullen de neiging hebben deze acht deelgebieden apart van elkaar te gaan behandelen en aanleren, want daarin zijn we als opvoeders en professionals vaak langdurig getraind. Maar dat maakt het leerproces juist inefficiënt en traag. We willen dat het kind gemotiveerd is, voort kan bouwen op zijn of haar voorkennis en ervaringen, en dat het nieuwe dingen leert op een manier dat het geleerde in het leven van het kind ook zinvol en toepasbaar is. We zien het kind niet als een verzameling puzzelstukjes, maar als één geheel. Niet het 'vak Leespraat', maar het kind zelf staat centraal. Daarom worden technisch en begrijpend lezen nooit van elkaar gescheiden. Lezen wordt gezien als communicatiemiddel. Ook wordt niet geïsoleerd aan uitspraakdoelen gewerkt, maar wordt langer of korter op een praatdoel 'ingevoerd' in de context van een opgeschreven gesprek, een lees- en praatblad over een favoriet onderwerp, of een andere voor het kind motiverende tekst. (Begrijpend) lezen, praten in zinnen, communicatievaardigheden, gedrag en zelfsturing, schrijven, woordenschat en kennis uitbreiden, alles komt (in wisselende verhouding) aan bod in een interactieve Leespraat-sessie.

Zie pagina 29 voor een korte beschrijving van de acht aspecten.

Meer weten over Leespraat? Ga dan naar www.stichtingscope.nl of 'like' onze facebookpagina op www.facebook.com/leespraat. Hedianne Bosch is auteur van de methoden *Leespraat* en *De Rekenlijn*.

De bloem van Leespraak

De acht aspecten ('bloemblaadjes')

Leespraak is een geïntegreerde weg naar lezen en praten, waarin communicatie en motivatie centraal staan. De belevingswereld, het begrip en de communicatieve behoeften van het kind vormen bij iedere stap het uitgangspunt voor de inhoud van het programma. De uitwerking van Leespraak op de ontwikkeling van het kind wordt groter en stabielier naarmate de acht aspecten beter in samenhang aangeboden worden.

1 leren lezen: de 5 leesfasen

Het kind leert, voornamelijk via de visueel-analytische weg, lezen. In iedere fase wordt verder gewerkt met wat het kind al kan en wordt een nieuwe leesvaardigheid toegevoegd, zodat het kind uiteindelijk ook zelfstandig nieuwe woorden en teksten kan lezen.

2 uitspraak en zinsbouw

Vanaf het begin wordt aandacht besteed aan de vele facetten van het leren praten. Het kind wordt aangemoedigd woorden en zinnen te zeggen in concrete dagelijkse situaties. Via speciale lees oefeningen leert het woorden beter uitspreken en deze op een correcte manier gebruiken in zinnen. De zinslengte wordt uitgebreid, onder andere door zinnen via een visuele techniek (de 'omdraaimethode') uit het hoofd te leren.

3 communicatie en gedrag

Iedere interactie kan aangegrepen worden om het kind te helpen zich beter te leren uiten, waardoor veel gedragsproblemen voorkomen kunnen worden. Door direct praktisch toepasbare lees- en praat-oefeningen leert het kind hoe het iets kan vragen, antwoorden of meedelen, en hoe het zich sociaal aangepast kan gedragen, waardoor de omgeving het kind beter accepteert en positiever op het kind reageert.

4 kennis uitbreiden

Naar aanleiding van zelf gemaakte of bestaande teksten kan de woordenschat en kennis van het kind uitgebreid worden door het bekende te koppelen aan het nieuwe: een nieuw woord of begrip, een associatie, of een verdieping van het onderwerp. De opvoeder stimuleert het kind om zijn of haar belangstelling vóór en kennis van de wereld om zich heen, te vergroten en meer open te staan voor nieuwe leerervaringen.

5 begrijpend lezen

Bij Leespraak is het lezen vanaf het eerste leeswoord begrijpend lezen. Je biedt het kind alleen

Een visuele weg naar lezen en praten

leeswoorden en zinnen aan die het kent en begrijpt. Begrijpend lezen omvat een breed scala aan voor het kind zinvolle oefeningen, waardoor het kind steeds meer inzicht krijgt in zowel de gesproken als de geschreven taal.

6 schrijven en teksten maken

Vanaf het begin worden er teksten gemaakt naar aanleiding van de interactie met het kind. Zodra het kind zelf enige schrijfvaardigheid heeft, kan het meedoen bij het schrijven of typen van teksten. Het leren van de correcte spelling van woorden wordt bij Leespraak net als het lezen via de visuele weg gedaan.

7 praktische vaardigheden en zelfstandig werken

Het kind kan door middel van geschreven

instructies zichzelf aansturen en handelingen in de goede volgorde doen, zoals bijvoorbeeld het zich aankleden, de regels van een spel volgen, of een tosti maken. Ook het zelfstandig werken kan bevorderd worden door de stappen van de taak visueel te maken.

8 auditieve vaardigheden

Beter horen en auditief verwerken leidt tot beter imiteren en zo ook tot beter praten. Het kind leert, in samenhang met het visuele aanbod, klanken en woorddelen ook auditief onderscheiden, waar dit nodig is om de uitspraak te verbeteren of het kind te helpen precies te lezen. Auditieve oefeningen spelen een bescheiden rol bij Leespraak, vormen geen voorwaarde voor het leren lezen en worden niet geïsoleerd aangeboden.

De auteur aan het werk met Jimmy Creed.

**Lees- en praatblad
gemaakt met Jonas,
naar aanleiding van
een gesprek bij het
lezen van een
Kijkdoos-boek over
de gevangenis**

Wie zitten in de gevangenis?
Boeven.
Wat zijn boeven?
Ze doen iets wat niet mag.
Wat deed de boef in Ernst en Bobbie?
Hij had een auto gestolen.
Mag je stelen? Nee!
De boef wordt opgesloten in de gevangenis.
Je kunt niet wegllopen en je krijgt straf.
Ik plaag mijn zus Femke soms.
Dan moet ik op de gang.
Ik moet vijf minuten op de trap zitten.
Dat is ook straf.
Dan zeg ik: sorry Femke, ik zal het niet meer doen.
Ik ben soms stout.
Maar ik ben geen boef.

de woorden die het kind slordig of fout leest op een rijtje te zetten en opnieuw te laten lezen. Het maken van een leesblad is dus niet het eindpunt maar een startpunt voor talrijke Leespraatactiviteiten.

Werkbladen en leesspellen op maat

Wanneer het kind in de klas zelfstandig nog eens de gemaakte tekst moet verwerken, kunnen werkbladen gemaakt worden. Daarvan leert het kind niet iets nieuws, maar ze kunnen worden ingezet voor herhalen en beter onthouden van het geleerde. Als je eenmaal een bepaald type werkblad hebt gemaakt, kun je dit steeds opnieuw gebruiken door er andere inhouden in te plaatsen. Hierboven staan drie voorbeelden van werkbladen. Op één ervan moet het kind twee lettergrepen met elkaar verbinden om woorden compleet te maken. Een ander blad bevat incomplete woorden, die het kind heel kan maken door de gevraagde letters erin te schrijven. Het kind schrijft en ziet dan woorden verschijnen die het al kan lezen. Op het laatste blad worden vragen gesteld over de tekst, die het kind moet beantwoorden door het juiste antwoord te omcirkelen. Afhankelijk van de doelen die je voor een kind hebt, zijn er vele andere werkbladen te ontwerpen en spel- of oefenvormen te bedenken, die het kind alleen of samen met een ander kind of een begeleidster kan doen.

Tot slot

Het maken van een lees- en praatblad en het op basis daarvan bedenken en uitvoeren van een grote variatie aan leeractiviteiten met het kind, vormen een voorbeeld van de kindgerichte, interactieve werkwijze bij Leespraat. Lezen, praten, schrijven, gedrag, leren en begrijpen komen allemaal aan bod in onderlinge samenhang en op een manier die betekenisvol én functioneel is voor het kind.

Een lees- en praatblad maken

Tijdens Leespraatsessies wordt vaak een tekst geschreven. Deze ontstaat in gesprek met het kind. Het gesprek kan plaatsvinden naar aanleiding van iets wat net gebeurd is, maar het kan ook over een favoriet onderwerp van het kind gaan of gemaakt worden om het kind te helpen mee te doen aan dagelijkse dialogues. In het voorbeeld is een tekst geschreven tijdens het praten over een stukje uit een boek, dat het kind aan het lezen was. Kenmerkend voor zo'n eigen tekst zijn:

- 1 Het bevat persoonlijke elementen, zoals de beschrijving van een eigen ervaring of associatie van het kind met betrekking tot het onderwerp, of van een gevoel of mening van het kind;
- 2 Er wordt iets toegevoegd aan de kennis en/ of woordenschat van het kind;
- 3 De zinsbouw wordt ietsje uitgebreid ten opzichte van wat het kind zelf zegt;
- 4 Woorden die in het gesprek gebruikt zijn, worden precies zo opgeschreven. Woorden worden dus niet ingekort ('poesje' wordt niet 'poes', 'is gegaan'

wordt niet 'gaat'), de geschreven tekst is geen verarmde, maar een verrijkte weergave van het gesprek.

Het praatblad als startpunt

Op basis van de eigen tekst die met Jonas gemaakt is, kan een aantal zinvolle oefeningen gedaan worden. Zo zou bijvoorbeeld de zin 'sorry Femke, ik zal het niet meer doen' geoefend kunnen worden, zodat Jonas deze zin de volgende keer als het van toepassing is uit zijn hoofd tegen zijn zusje kan zeggen. Nieuwe leeswoorden kunnen apart worden aangeleerd, en woorden die niet goed worden uitgesproken extra geoefend. Tijdens het voorlezen kan aan leestempo en intonatie worden gewerkt. Als het kind slordig leest, kun je het precies lezen bevorderen door met een afdekkaart over de woorden te schuiven, of het kind in iedere zin naar een bepaalde klankgroep of woorddeel te laten zoeken. Als het een bepaald woord verwacht met een ander woord, kun je beide woorden op een apart kaartje schrijven en goed laten vergelijken. Het is aan te raden om

ge-vangenis	sor-ry	au-to	
ste-len	boe-ven	Bob-bie	
opdracht: trek een lijn tussen de woorddelen, maak de woorden heel			
ge	•	•	bie
boe	•	•	to
Bob	•	•	vangenis
ste	•	•	ry
au	•	•	len
sor	•	•	ven

toverwoorden schrijven :	vul st in, wat lees je?
Ern _ _	
ge _ _ olen	
_ _ elen	
_ _ raf	
_ _ out	
toverwoorden schrijven :	vul gt in, wat lees je?
krij _ _	
plaa _ _	
ze _ _	
li _ _	

<i>begrijp je het?</i>	<i>omcirkel het juiste antwoord</i>
Wie zitten in de gevangenis?	1 Ernst en Bobbie 2 boeven 3 Jonas en Femke
Wat zijn boeven?	1 Ze eten veel taart 2 Ze wonen op de boerderij 3 Ze doen iets wat niet mag
Mag je stelen?	1 nee 2 ja 3 soms
Als je Femke plaagt dan zeg je:	1 jij bent een boef 2 sorry, ik zal het niet meer doen 3 jij bent stout
Een boef in de gevangenis ...	1 is opgesloten 2 kan wegllopen 3 moet op de trap zitten
Wat heeft de boef gestolen?	1 een banaan 2 Jonas 3 een auto